

DRUGA SESJA PRZEDSTAWICIELI INSTYTUTÓW EKONOMIKI ROLNICTWA KRAJÓW SOCJALISTYCZNYCH W PRADZE

W dniach 13—20 września 1960 r. odbyła się w Pradze druga doroczna sesja przedstawicieli Instytutów Ekonomiki Rolnictwa krajów socjalistycznych. W obradach sesji wzięli udział przedstawiciele odpowiednich instytutów z Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Polski, Rumunii, Węgier i Związku Radzieckiego oraz przedstawiciel sekretariatu stałej komisji rolnej RWPG. Polskich ekonomistów rolnych reprezentowali: dyrektor IER prof. dr Franciszek Dziedzic, prof. Anatol Brzoza, dr Tadeusz Rychlik oraz ekspert w sprawach nasiennictwa dr Karol Gawłowski z Ministerstwa Rolnictwa.

Porządek dzienny sesji obejmował cztery następujące zagadnienia:

1. Projekt metodyki porównywania kosztów własnych produktów rolnych pomiędzy krajami — członkami RWPG.
2. Projekt jednolitej metodyki określania ekonomicznej efektywności produkcji materiału nasiennego i sadzenia.
3. Rezultaty badań i uogólnienie praktycznych doświadczeń nad stosowaniem pieniężnej opłaty pracy w kołchozach i spółdzielniach produkcyjnych.
4. Drogi usprawnienia koordynacji pracy naukowo-badawczej w zakresie ekonomiki rolnictwa.

Poszczególne zagadnienia były rozpatrywane nie tyle w trybie dyskusji, ile na zasadzie wzajemnej wymiany informacji i poglądów, na podstawie uprzednio przygotowanych przez poszczególne delegacje referatów rozesłanych wszystkim uczestnikom.

Szczegółowe omówienie wszystkich referatów i wystąpień przekroczyłoby znacznie ramy niniejszej informacji, dlatego też ograniczymy się tylko do niektórych zagadnień wynikłych na tle rozpatrywania poszczególnych punktów porządku dziennego.

Zagadnienie porównywalności kosztów własnych pomiędzy krajami — uczestnikami RWPG stanowi fragment znacznie szerszego zagadnienia, a mianowicie zagadnienia specjalizacji rolniczej poszczególnych krajów w ramach ich wzajemnej współpracy. Zagadnienie to nie było bezpośrednio przedmiotem sesji, jednakże rzutowało na treść poszczególnych referatów i wystąpień. W szczególności podniesiona została kwestia, czy i w jakim stopniu koszty własne mogą być uznane za decydujące, czy też istotne kryterium dla podejmowania decyzji co do kierunków specjalizacji poszczególnych krajów. Niektóre delegacje, a w szczególności delegacje Rumunii i NRD wyrażały, uzasadniony również naszym zdaniem pogląd, że obok kosztów własnych istnieje cały szereg innych nie mniej istotnych elementów, które winny być brane pod uwagę przy rozpatrywaniu kierunków i stopnia specjalizacji poszczególnych krajów.

Odnosnie zagadnień dotyczących bezpośrednio problematyki porównywalności kosztów własnych, to — jak wynikało z referatów i wypowiedzi — obok ich wyrażenia pieniężnego, konieczna jest wzajemna informacja o rozmiarach i strukturze poszczególnych elementów składowych kosztu w wyrażeniu naturalnym. We wszystkich krajach ma miejsce tendencja określania nakładów pracy w godzinach i ich oceny wg stawek zbliżonych do stawek pracowników państwowych gospodarstw rolnych. Jednakże nierozwiązana pozostaje w dalszym ciągu sprawa porównywalności samej godziny pracy (podniósł to dr Rychlik) ze względu na jej różną treść w poszczególnych krajach i typach gospodarstw. Dr Bruthans (Czechosłowacja) proponował tutaj przeliczenie na godzinę tzw. pracy prostej, nie precyzując jednak

bliżej metody tego przeliczenia, Zgodne na ogół były poglądy co do takich spraw, jak konieczność ograniczenia się w rachunku kosztów dla celów ich porównywalności do najbardziej istotnych ich elementów oraz niepowodowania konieczności dokonywania zmian w oficjalnie obowiązującej w poszczególnych krajach księgowości.

Istotny problem porównywalności cen używanych przy wycenie poszczególnych elementów nakładów uznano za celowe przekazać ekonomistom zajmującym się problematyką całości gospodarki narodowej poszczególnych krajów (w ramach stałej komisji ekonomicznej RWPg). Nie negując słuszności tego poglądu, występujący z ramienia delegacji polskiej dr Rychlik kwestionował jednak słuszność całkowitego wyłączenia się z tego zagadnienia ekonomistów rolnych.

Większość delegacji wyrażała pogląd o niesłuszności wliczania do rachunku kosztów własnych elementów tzw. dochodu czystego. Stanowisko to wynikało, jak należy przypuszczać, na tle stosowanego dotychczas (jak należało rozumieć) obliczania tzw. oprocentowania kapitału i renty w praktyce węgierskiej oraz na tle niektórych poglądów poruszonych w referacie dr Rychlika, który wskazywał na konieczność uwzględnienia w rachunku ekonomicznym kosztów dla celów porównywalności tak istotnych elementów, jak ziemia (ilość i jakość) oraz wyposażenie kapitałowe. Podniesiony w tym referacie problem kosztów w przeciętnych i gorszych warunkach nie znalazł bezpośredniego oddźwięku w wystąpieniach. W pewnym stopniu należy to przypisać niejednorodności terminologii, na co na przykładzie referatu polskiego zwrócił uwagę doc. Tułupnikow.

Odnośnie 2-go punktu porządku dziennego dotyczącego zagadnienia oceny ekonomicznej efektywności produkcji nasion i sadzoniaków referaty i dyskusja miały charakter wstępny. Problem ten nie był dotychczas w żadnym z krajów uczestniczących opracowywany. Zgadzano się, że konieczne jest w pierwszej fazie bliższe sprzeczowanie elementów składających się w danym wypadku na pojęcie ekonomicznej efektywności, jak to sugerował w swoim, stosunkowo najbardziej dopracowanym, referacie dr Gawłowski. Zwracano m. in. uwagę, że i w tym wypadku obok bezpośredniego rachunku kosztów własnych, konieczne jest uwzględnienie szeregu takich elementów, jak koszty pracy selekcyjnej i reprodukcyjnej, plenność, niektóre zagadnienia agrotechniczne, obrotu materiałem siewnym i in.

Referaty i wystąpienia dotyczące zagadnienia pieniężnej opłaty pracy w spółdzielniach produkcyjnych miały w zasadzie charakter informacyjny. Z referatów tych wynikało, że stopień rozwoju tej formy wynagrodzenia w zasadzie odpowiada stopniowi rozwoju kolchozów i spółdzielni produkcyjnych w poszczególnych krajach i ich prężności ekonomicznej. W warunkach Związku Radzieckiego dominuje teza, że forma ta może stanowić istotny czynnik umocnienia słabych ekonomicznie kolchozów. Najbardziej zaawansowane w tej chwili w jej stosowaniu są takie kraje, jak Zw. Radziecki, Bułgaria i Czechosłowacja. W NRD, a szczególnie w Rumunii, sytuacja, zdaniem występujących ekonomistów rolnych z tych krajów, nie dojrzała jeszcze do masowego stosowania tej formy. (W warunkach NRD stosowane jest tzw. gwarantowane przez państwo minimum dniówki obrachunkowej i zwolnienie spółdzielni produkcyjnych od podatków. W Rumunii ciężar gatunkowy naturalii w dniówce obrachunkowej jest jeszcze znaczny). Występujący z ramienia delegacji polskiej prof. Brzoza zwracał uwagę na silny związek formy opłaty pracy z ciężarem gatunkowym działki przyzagrodowej, stopniem towarowości produkcji zespołowej, rozwojem hodowli zespołowej, na które to zagadnienia zwracana jest u nas obecnie główna uwaga. Wskazywano również na zależność rozwoju tej formy wynagrodzenia od stopnia zaawansowania organizacji pracy, normowania i taryfikacji. Interesująca była informacja k. n. Biełowa ze Związku Radzieckiego o organizacji tzw. rejonowych ośrodków normowania pracy w przedsiębiorstwach rolnych.

Podstawą do rozpatrzenia ostatniego punktu porządku dziennego były referaty dyrektorów poszczególnych Instytutów (z ramienia Polski — prof. dr Dziejica) o realizowanych planach pracy. W toku wypowiedzi zwracano uwagę na konieczność dalszego usprawnienia wzajemnej informacji zarówno co do tematów, jak i co do metodyki. W większości krajów na czoło prac badawczych wysuwają się zagadnienia związane z rozmieszczeniem produkcji, intensyfikacją i specjalizacją oraz z planowaniem perspektywicznym. Wg informacji doc. Tułupnikowa — Wszechzwiązkowemu Instytutowi Ekonomiki Rolnictwa w Moskwie powierzono koordynację i opracowanie perspektywicznego planu rozwoju produkcji rolnej w ZSRR. W wypowiedziach zwrócono również uwagę na takie zagadnienia, jak współpraca krajów

socjalistycznych w opracowaniu rolniczego atlasu świata (NRD i ZSRR są już zaawansowane w tych pracach) oraz udział ekonomistów rolnych krajów socjalistycznych w międzynarodowym kongresie ekonomistów rolnych, jaki odbędzie się w 1961 w Meksyku.

W przyjętej rezolucji końcowej uchwalono powołać specjalną grupę roboczą, która by na podstawie wytycznych sesji i projektu czechosłowackiego opracowała do końca lutego 1961 r. projekt ogólnej metodyki porównywania kosztów własnych produkcji rolniczej. Z ramienia Polski w skład tej grupy wszedł dr T. Rychlik.

Odnosnie zagadnienia ekonomicznej efektywności nasiennej sesja powołała specjalną grupę roboczą, powierzając przedstawicielowi Polski (dr Gawłowskiemu) opracowanie pierwszego wariantu metodyki oraz doprowadzenie do opracowania projektu jednolitej metodyki do końca 1961 r.

W zakresie pieniężnej opłaty pracy w spółdzielniach produkcyjnych praca badawcza będzie kontynuowana, a koordynatorem tego zagadnienia jest Instytut Ekonomiki Rolnej w Sofii. Zwrócono się również do ekonomistów radzieckich o bliższe informacje w sprawie ośrodków normowania pracy.

Odnosnie dalszej współpracy ekonomistów rolnych krajów socjalistycznych zwrócono uwagę na konieczność dalszego usprawnienia wymiany informacji o planach pracy, stosowanej metodyce przy poszczególnych tematach oraz informacji o wynikach prac. Zwrócono również uwagę na ulepszenie wymiany publikacji i niepublikowanych opracowań oraz zamieszczanie w czasopismach streszczeń w języku rosyjskim i niemieckim. Zwrócono się do redakcji czasopism ekonomiczno-rolniczych o zorganizowanie wymiany ważniejszych artykułów.

Wysunięto nowe tematy zasługujące na koordynację i wymieniono kraje koordynujące:

- rozwój i doskonalenie planowania w rolnictwie (Związek Radziecki),
- ekonomiczne znaczenie i ocena nowej techniki i technologii w produkcji rolniczej (NRD),
- formy organizacji socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych i ich organizacyjno-gospodarcze urządzenie (Związek Radziecki),
- jednolita terminologia w zakresie ekonomiki rolnictwa (Polska).

Jednocześnie przewidziano szereg sesji naukowych, a w szczególności w 1961 r. symposium w NRD na temat wydajności, normowania i opłaty pracy oraz w 1962 r. w Budapeszcie na temat teoretycznych i praktycznych zagadnień intensyfikacji produkcji rolniczej, w Warszawie — na temat terminologii stosowanej w ekonomice rolnictwa (pojęcie i treść kategorii ekonomicznych) oraz w Budapeszcie na temat ekonomicznej efektywności melioracji.

Uchwalono, że trzecia sesja przedstawicieli Instytutów Ekonomiki Rolnictwa odbędzie się w 1961 r. w Budapeszcie.

Po zakończeniu sesji członkowie delegacji wzięli udział w wycieczce na tereny południowych Moraw dla zapoznania się z zagadnieniami rozwoju rolnictwa czechosłowackiego. Wycieczka zwiedziła spółdzielnie produkcyjne, kilka PGR i ośrodki badawcze. Szczególną uwagę zwrócono na nowoczesne praco- i kapitałoozczędne budownictwo i technologię w produkcji zwierzęcej. Na uwagę zasługuje również rozwój oddziałów ekonomicznych przy branżowych instytutach rolniczych.

Na zakończenie uczestnicy sesji zwiedzili Instytut Ekonomiki Rolnictwa Czecho-słowackiej Akademii Nauk Rolniczych w jego nowej siedzibie. Szczególną uwagę zwróciło nowoczesne wyposażenie techniczne Instytutu.

A. B.

**PLAN PIĘCIOLETNI I TEMATYKA PRAC BADAWCZYCH NA 1961 R.
KOMITETU EKONOMIKI ROLNICTWA WYDZIAŁU V PAN**

A. Problemy szczególnie ważne w okresie planu 5-letniego 1961—1965 dla nauk ekonomiczno-rolniczych

(obowiązują wszystkie komórki naukowo-badawcze)

Efektywność różnych form zespołowej działalności

(Problem podlega Komisji II-ej Komitetu — w zakresie wykonawstwa i koordynacji).

- a) Efektywność wykorzystania FRR przez kółka rolnicze.
- b) Badania nad koncentracją procesów produkcyjnych w rolnictwie.
- c) Badania wpływu czynników demograficznych, socjologicznych i psychologicznych środowiska wiejskiego na procesy produkcyjne w rolnictwie.
- d) System wynagradzania za pracę w uspołecznionych gospodarstwach rolniczych.

Zasady systemu cen w rolnictwie

(Problem podlega Komisji V-ej Komitetu — w zakresie wykonawstwa i koordynacji).

Badania kierunków produkcyjnych w rolnictwie

- a) Zagadnienie intensywności produkcji rolniczej w dostosowaniu do lokalnych kierunków uzyskania optymalnej efektywności (Problem podlega Komisji I-ej Komitetu — w zakresie wykonawstwa i koordynacji).
- b) Badania ekonomicznych i ekologicznych podstaw rejonizacji produkcji rolniczej (Problem podlega Komisji III-ej Komitetu — w zakresie wykonawstwa i koordynacji).

B. Wstępna problematyka planu 5-letniego 1961—1965

(dotyczy problemów finansowanych przez PAN)

Komisja (I) zagadnień perspektywicznego rozwoju rolnictwa.

Perspektywa możliwości zatrudnienia ludności pozostającej na wsi (praca w produkcji rolniczej + usługi dla wsi).

Komisja (II) organizacji gospodarstw rolniczych

1. Model gospodarstw rolniczych a obliczanie zapotrzebowania pracy.
2. Wpływ intensyfikacji rolnictwa na koszty własne produkcji.
3. Powiązanie rachunkowości z planistyką gospodarstw rolniczych.

Podkomisja agronomii społecznej

Badania skuteczności pracy instytucji popularyzacji wiedzy rolniczej w stosunku do odbiorców.

Komisja (III) rejonizacji i rozmieszczenia produkcji rolniczej.

Metody polityki gospodarczej przy realizacji planów regionalnych.

Komisja (IV) kosztów, opłacalności oraz efektywności nakładów w rolnictwie

1. Ekonomiczna efektywność koncentracji nakładów w rolnictwie.
2. Badanie ekonomicznej celowości rozmieszczenia środków produkcji (np. nawozów sztucznych, ciągników i maszyn rolniczych).
3. Ceny i koszty w rolnictwie.

Komisja (V) ekonomiki obrotu rolniczego

1. Efektywność aparatu rynku produktów rolnych.
2. Tendencje kształtowania się popytu i podaży produktów rolnych (zagadnienia koniunkturalne rynków produktów rolnych).
3. Analiza systemów cen w rolnictwie i w obrocie rolniczym.

C. Tematyka prac finansowanych przez PAN na rok 1961

(Finansuje lub pomaga w finansowaniu)

Komisja (I) zagadnień perspektywicznego rozwoju rolnictwa.

1. Perspektywa możliwości zatrudnienia ludności pozostającej na wsi. Opracowanie metodyki i prace wstępne.

Komisja (II) organizacji gospodarstw rolniczych

1. Rachunkowość na usługach organizacji gospodarstw.
2. Organizacja kierownictwa przedsiębiorstw rolniczych.
3. Porównanie kilku wybranych metod prac pod względem kosztów oraz czasu pracy.
4. Preliminarz finansowy zapotrzebowania pracy w gospodarstwach rolniczych.

Podkomisja agronomii społecznej

Poznanie stanu w zakresie organizacji, metod i skuteczności działania czynnych w rolnictwie ośrodków popularyzacji wiedzy rolniczej:

- a) szkolnictwo zawodowe,
- b) doradztwo agronomiczne i oświata pozaszkolna,
- c) popularyzacja dorobku naukowo-badawczego osiąganego przez instytuty i zakłady doświadczalne.

Podkomisja ekonomiki i organizacji produkcji rolniczej

1. Analiza gospodarstw metodą wzrostową (Woj. Zjedn. PGR — Opole).
2. Badania intensywności nakładów pracy (Zakł. Dośw. PAN, IUNG i niektóre PGR).
3. Metoda syntetycznej oceny prawidłowości organizacji gospodarstwa uspołecznionego (Bzowski).
4. Praca kobiety gospodyni w gospodarstwie rolnym.

Komisja (III) rejonizacji i rozmieszczenia produkcji rolniczej

1. Ocena metodyki prac nad perspektywicznym rozmieszczeniem produkcji (wstęp do koordynacji).
2. Metodyka opracowania planu perspektywicznego w powiecie.

Komisja (IV) kosztów, opłacalności i efektywności nakładów w rolnictwie

1. Opłacalność produkcji w gospodarstwach rolniczych w zależności od stopnia specjalizacji.
2. Kalkulacje organiczne w rolnictwie.
3. Ekonomiczne uzasadnienie wielkości środków obrotowych w różnych gospodarstwach rolniczych.
4. Granice obciążeń 1 ha i użytków rolnych nakładami inwestycyjnymi.
5. Ekonomiczna efektywność chowu bydła w oborach wolnowybiegowych.
6. Ekonomiczna efektywność postępu technicznego w żywieniu zwierząt.

Komisja (V) ekonomiki obrotu rolniczego

1. Koszty rynku w układzie branżowym i terytorialnym.
2. Analiza przebiegów towarowych produktów rolnych.
3. Statystyczna analiza struktury i rozwoju pogłowia bydła rогatego w Polsce.
4. Spożycie oraz prognoza kształtowania się popytu produktów rolnych.
5. Analiza systemów cen w rolnictwie i obrocie rolniczym.